

Tehdit Dengesi Teorisi Perspektifinden Yunanistan'ın Türkiye'ye Yönelik Tehdit Algısı: 2018-2020 Döneminde Doğu Akdeniz'de Türk-Yunan Rekabeti

Greece's Threat Perception to Türkiye From the Perspective of the Balance of Threat Theory: Turkish-Greek Competition in the Eastern Mediterranean in the Period 2018-2020

Onur BALCI*

Özet

Son yıllarda Türkiye ve Yunanistan arasında Doğu Akdeniz ve Ege Denizi'nde yaşanan gerilim uluslararası politika gündemini oldukça meşgul etmektedir. 2018'de Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de gaz araştırmaları yapacağını açıklaması, Türkiye ve Yunanistan arasındaki son gerilimin başlangıcı olmuştur. Fakat yalnızca iki devlet arasında bir sorun olmaktan çıkan bu kriz, bölge içi ve bölge dışı pek çok aktörün dâhil olduğu bir sahneye dönmüştür. Söz konusu üçüncü aktörlerin krize dahil olması, Yunanistan'ın Türkiye'yi dengeleme isteğinden kaynaklanmaktadır. Bu çalışma, Stephen Walt tarafından ortaya atılan Tehdit Dengesi Teorisi perspektifinden, 2018-2020 yılları arasında Yunanistan'ın Türkiye'den algıladığı tehdit sebebiyle giriştiği dengeleme stratejisini analiz etmektedir. Ayrıca Türkiye'nin bu stratejiye karşı uyguladığı politikalar anlatılmaktadır. Çalışmanın hipotezi Türkiye'yi tehdit olarak algılayan Yunanistan'ın, bu tehdidin ortadan kaldırılması için çeşitli dengeleme stratejileri (iç dengeleme/dış dengeleme gibi) kullandığıdır. Yunanistan'ın kendi kapasitesi ile Türkiye'yi dengelemesi mümkün görülmediğinden üçüncü taraf aktörlerin dengeleme aracı olarak kullanıldığı varsayılmaktadır. Ayrıca bölge dışı aktörlerin söz konusu kriz nedeniyle bölgeye nüfuz girişimlerinin ve Yunanistan'ın diplomatik yollara kapalı olmasının, krizin çözümünü oldukça zorlaştırdığı gözlemlenmektedir. Çalışma Yunanistan perspektifinden konuyu ele alarak, krize yönelik farklı bir bakış açısı sunmayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Yunanistan, Türkiye, Tehdit, Dengeleme, Tehdit Dengesi Teorisi, Doğu Akdeniz

Abstract

In recent years, the tension between Türkiye and Greece in the Eastern Mediterranean and the Aegean Sea has occupied the international policy agenda. In 2018, Türkiye's announcement that it would conduct gas exploration in the Eastern Mediterranean was the beginning of the latest tension between Türkiye and Greece. However, this crisis, which has ceased to be a problem only between two states, has turned into a scene where many regional and non-regional actors are involved. The involvement of these third actors in the crisis stems from Greece's desire to balance Türkiye. From the perspective of the Balance of Threat Theory put forward by Stephen Walt, this study analyzes the balancing strategy of Greece between 2018-2020 due to the perceived threat from Türkiye. In addition, Türkiye's policies against this strategy are explained. The hypothesis of the study is that Greece, which perceives Türkiye as a threat, uses various balancing strategies (such as internal balancing / external balancing) to eliminate this threat. Since it is not possible for Greece to balance Türkiye with its own capacity, it is assumed that third-party actors are used as a balancing tool. In addition, it is observed that non-regional actors' attempts to penetrate the region due to the crisis in question and Greece's closure to diplomatic means make the resolution of the crisis very difficult. The study aims to present a different perspective on the crisis by addressing the issue from the perspective of Greece.

Keywords: Greece, Türkiye, Threat, Balancing, Balance of Threat Theory, Eastern Mediterranean

* 100/2000 Doktora Bursiyeri (Uluslararası Güvenlik ve Terör Programı), Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, onur.balci2@ogr.sakarya.edu.tr, ORCID: 0000-0003-4418-4799

Giriş

2018 yılında Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de sismik araştırmalar yapmaya başlamasının ardından, 2019-2020 yıllarında Ege ve Doğu Akdeniz bölgesi Türkiye ve Yunanistan arasında bir krize sahne olmuştur. Krize bölge içi ve bölge dışı aktörlerin de dâhil olmasıyla durum daha karmaşık hâle gelmiştir. Yunanistan Türkiye'den algıladığı tehdit nedeniyle bölge içi ve bölge dışı aktörlerle Türkiye'yi dengelemeye çalışırken; Türkiye ise söz konusu dönemde görece yalnız kalmıştır. Ancak dengeyi kendi lehine çevirmek ve Yunanistan'ın dengeleme stratejisini bozmak için son dönemlerde krize dâhil olan devletlerle ilişkilerini düzeltmeye ve diplomatik yollarla elini güçlendirmeye çalışmıştır.

Öte yandan şu hususa dikkat çekmek gerekmektedir ki Yunanistan'ın Türkiye'den tehdit algılaması, Türkiye'nin gerçek bir tehdit olduğu anlamına gelmemektedir. Zira algı, bir anlama eylemi değildir. Anlamak bir olguyu ya da olayı tüm yönleriyle bilmektir. Bu bağlamda algı, eksik bilgiyle yapılan düşünme eyleminin bir neticesidir. Nitekim Realist paradigmanın en bilinen kavramlarından olan güvenlik ikilemi (security dilemma) de böylesi bir eksik bilginin varlığından kaynaklanmaktadır. Bu perspektiften çalışmanın amacı Yunanistan'ın Türkiye'den algıladığı tehdit bağlamında giriştiği dengeleme stratejisini analiz etmektedir. Ayrıca bir bütünlük sağlanması açısından Türkiye'nin bu stratejiye karşı uyguladığı politikalara yer verilmektedir. Çalışmanın odak kavramları tehdit ve dengeleme olduğundan Tehdit Dengesi Teorisi çalışmanın teorik çerçevesini oluşturmaktadır.

Bu doğrultuda çalışma bazı alt başlıklara ayrılmaktadır. Öncelikle tehdidin bir dengeleme nedeni olduğu ve bu tehdit algısını ortaya çıkaran unsurların neler olduğu konusunun ele alındığı "Tehdit Dengesi Teorisi: Tehdit Algısının Unsurları ve Tehdidin Dengelenmesi" başlığına yer verilmektedir. Bu başlıkta çalışmanın teorik çerçevesi ortaya konulmaktadır. Buna göre tehdit algısında toplam güç (aggregate power), coğrafi yakınlık/yakın güç (proximity), saldırı gücü/saldırgan kapasite, saldırgan niyetler/ agresif niyetler olmak üzere dört ana unsur bulunmaktadır. Bu dört unsur çerçevesinde Yunanistan'ın Türkiye'yi tehdit olarak algılamasının nedenleri "Yunanistan'ın Türkiye'yi Tehdit Olarak Algılamasının Muhtemel Unsurları" başlığında incelenmektedir. Buraya kadar olan iki başlıkta "tehdidin nedeni" izah edilmeye çalışılmaktadır. Çalışmanın üçüncü bölümünde ise tehdidin "nasıl" ortadan kaldırılmaya çalışıldığı, yani dengeleme stratejisi üzerinde durulmaktadır. Daha açık bir ifadeyle Yunanistan'ın bu tehdide karşı tercih ettiği dengeleme stratejisi ve Türkiye'nin bu stratejiye karşı uyguladığı politikaların ele alındığı "Yunanistan'ın Türkiye'yi Dengeleme Stratejisi ve Türkiye'nin Karşı Hamleleri" başlığına geçilmektedir. Sonuç bölümünde bulguların değerlendirilmesi yapılmaktadır. Bu bulgulara göre Yunanistan'ın Türkiye'yi tehdit olarak algıladığı, bu tehdidi ortadan kaldırmak için dengeleme stratejisi benimsediği ve Türkiye'nin de bu stratejiyi bozmak için son dönemlerde bazı politikalara başvurduğu görülmektedir. Ayrıca Türkiye'nin önerdiği barışçıl çözüm yolları yerine krizi tırmandırarak dengeleme politikası izleyen Yunanistan'ın, söz konusu krizde uzlaşmacı bir tavır sergilemesi pek muhtemel değildir. Türkiye ise bir yandan barışçıl çözüm yollarına açık kapı bırakırken, diğer yandan kriz içerisinde Yunanistan'a yakın devletlerle işbirliğine gitmesi oldukça muhtemeldir.

Çalışmanın odağı kısaca şu şekilde ifade edilebilir:

Yunanistan perspektifinden,

1) Problem nedir?

Türkiye askeri kapasite bakımından giderek yükselen bir aktördür ve güç projeksiyonu giderek artmaktadır. Bu nedenle Yunanistan Türkiye'yi tehdit olarak algılamaktadır.

2) Problemin çözüm yolları nelerdir?

Yunan perspektifinden algılanan tehdidin (Türkiye'nin) dengelenmesi ve tehdidin ortadan kaldırılması gerekmektedir. Başka bir ifadeyle barışçıl çözüm yolları yerine caydırıcılık temelinde politikalar yürütülmektedir.

3) Çözüm için elde bulunan araçlar nelerdir?

Yunanistan askeri kapasite bakımından Türkiye'nin oldukça gerisinde bulunmaktadır ve kısa vadede kendi imkânlarıyla (iç dengeleme yoluyla) Türkiye'yi dengelemesi muhtemel gözükmemektedir. Bu nedenle Yunanistan bir yandan kendi kapasitesini artırırken, diğer yandan bazı aktörlerin de yardımlarıyla (dış dengeleme ve negatif dengeleme yoluyla)¹ Türkiye'yi dengelemeye çalışmaktadır.

1. Tehdit Dengesi Teorisi: Tehdit Algısının Unsurları ve Tehdidin Dengelenmesi

Uluslararası İlişkiler yazınında ve özellikle Realist güvenlik çalışmalarında Kenneth Waltz'un (1979) Güç Dengesi Teorisi (balance of power theory) bir dönüm noktası olarak görülmektedir. Waltz'un 1979 yılında yayınlanan "Theory of International Politics" çalışmasında ortaya koymuş olduğu bu teori, kendinden sonraki dönemde oldukça etkili olmuştur (Arı, 2018: 115-169). Buna göre devletler bölgede statükoyu bozacak şekilde güçlenen aktörün bu gücünü dengelemek isterler. Başka bir ifadeyle, temel fikir, devletlerin hedeflerini başkalarının gücüyle tanımlamasıdır. Özünde, devletler, en güçlü devletin gücüne uyacak şekilde, bu devletin saldırgan davranıp davranmadığına bakılmaksızın, güçlerini inşa etmeye çalışırlar. Hiçbir aktörün diğerlerinden çok daha güçlü olmadığı bu güç dengesini koruyarak, herkes karşılıklı güvenliği garanti eder (Muscato, t.y.).

Stephen Walt bu teoriyi (güç dengesi teorisini) tarihin gerçekten desteklemediğini tartışmaya başlayana kadar, Waltz'un iddiaları uzun bir süre genel kabul görmüştür. Walt, devletlerin güvenlik fikirlerinin bir güç dengesini koruma ihtiyacıyla değil, algılanan tehdit tarafından tanımlandığını ve tehdit dengesi teorisinin doğduğunu savunmaktadır (Walt, 1985; 1987). Walt tehdit dengesi konusundaki fikirlerini 1985 yılında yayınlanan "Alliance Formation and the Balance of World Power" (1985) ve 1987 yılında yayınlanan "The Origins of Alliances" (1987) çalışmalarında ortaya atmıştır. Walt tehdit dengesine dair düşüncelerini ortaya atmadan önce, Waltz'a atıfla, güç dengesi teorisini eleştirmektedir. Walt'a göre dengeleme (balancing) ve peşine takılma (bandwagoning) genellikle yalnızca güç açısından çerçevelendirilmektedir. Dengeleme, zayıf tarafla uyumdur (alignment)²; bandwagoning, daha güçlü olanı seçmek demektir. Ancak Walt'a göre bu görüş ciddi şekilde kusurludur,

¹ Dış dengeleme genel olarak ittifak örüntüsü olarak icra edilmektedir. Devletin bir tehdide karşı başka devletin/devletlerin kapasitesine dayanarak yaptığı dengeleme türü dış dengelemedir. İç dengeleme ise bunun tersi şekilde kendi kapasitesine dayanarak yapılan dengeleme türüdür (Waltz, 1979: 168). Bu bağlamda iç ve dış dengeleme türleri devletlerin kendi kapasitelerini artırmalarına yöneliktir. Bunlardan farklı olarak negatif dengeleme ise rakibin/tehdidin kapasitesini zayıflatmaya yönelik bir dengeleme türüdür. Örneğin düşmanca bir ittifakın oluşumunu engelleme veya karşıt bir ittifakı sona erdirmeye girişimleri negatif dengelemedir. Negatif dengeleme hem askeri hem de askeri olmayan (ekonomik, diplomatik vs.) araçlarla yapılabilmektedir. Bu yönüyle eksiltici bir anlam taşıyan negatif dengelemenin tersi olan ve aktörün kendi kapasitesini artırıcı eylemler ise pozitif dengeleme olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda iç ve dış etkenlerle kapasite artırıcı girişimler pozitif dengeleme girişimleridir (Özlük, 2017: 234-235; Steff ve Khoo, 2014: 227-228).

² Walt çalışmalarında alliance ve alignment kelimelerini eş anlamlı/birbirinin yerine kullanmaktadır (Walt, 1987: 1). Uluslararası ilişkilerin değişen doğası ve bu nedenle bu iki kelimenin birbirinden ayrılması gerektiği, alignment'in alliance'ı kapsadığı ya da iki kavramın yakın ilişkisi konusunda bkz.: (Wilkins, 2012; Chidley, 2014).

çünkü devlet adamlarının potansiyel tehditleri ve muhtemel müttefikleri belirlerken dikkate alacakları diğer faktörleri göz ardı etmektedir. Güç, devletlerin hesaplamalarında önemli bir faktör olmasına rağmen, tek faktör değildir (Walt, 1985: 8). Burada görüldüğü üzere dengeleme ya da peşine takılma stratejilerinde devletlerin hesaplamalarında güçten başka girdileri de içermesi gerektiği iddia edilmektedir. Walt'a göre bir devletin dengelenmesi için güçlü olması yeter şart değildir. Buradan yapılabilecek bir çıkarım ise, güçlü olanın ya da güçlenmekte olanın, esas tehlide (güçlü olsun olmasın) karşı güvenlik sağlayacağı olabilir. Bir diğer ifadeyle güçlenmekte olan aktör, bu gücüyle tehditlere karşı "güvenlik sağlayıcı" olarak görülebilir ve bu nedenle dengelenmesi gerekli değildir. Bu bağlamda Walt, "yalnızca güç karşısında ittifak kurmaktansa, devletlerin en tehditkâr güçle ya da ona karşı ittifak kuracağını söylemek daha doğrudur. Örneğin, zayıf bir güç başka nedenlerden dolayı daha tehlikeliyse, devletler diğer güçlü devletlerle ittifak kurarak denge kurabilirler" demektedir (Walt, 1985: 9).

Walt'a göre devletlerin tehdit algılamasını belirleyen unsurları belirtmeden önce onun devletlerin dengeleme ve peşine takılma politikalarına dair ana argümanlarını ifade etmekte fayda vardır. Walt'un dengeleme ve peşine takılmaya ilişkin argümanları şu şekilde sıralanabilir (Walt, 1987: 5):

- 1) Dengeleme, peşine takılmaya göre çok daha yaygındır. Bununla birlikte, geleneksel güç dengesi teorisyenlerinin iddia ettiğinin aksine, devletler yalnızca güce karşı değil, tehditleri dengelemek için ittifak kurmaktadır. Güç dağılımı (*the distribution of power*) son derece önemli bir faktör olmasına rağmen, tehdit seviyesi aynı zamanda coğrafi yakınlık, saldırı kabiliyetleri ve algılanan niyetlerden de etkilenir. Bu nedenle, güç dengesi teorisinden daha iyi bir alternatif olarak tehdit dengesi teorisi önerilmektedir.
- 2) İdeoloji *alignment*³ motivasyonu olarak dengelemeden daha az güçlü bir etkidir. Gerçekten de görünür bir şekilde ideolojik ittifakların birçoğu aslında dengeleyici bir davranış biçimidir. Hatta belirli ideolojiler son derece bölücü/ayrılık yaratan etkiye sahiptir. Başka bir deyişle, bu ideolojileri paylaşan devletlerin, kalıcı ittifaklar oluşturmaktan çok rekabet etme olasılığı daha yüksektir.
- 3) Ne dış yardım ne de siyasi nüfuz (*political penetration*) tek başına güçlü bir *alignment* nedeni değildir. Daha da önemlisi, çok olağandışı koşullar dışında hiçbir avantaj elde etmenin etkili bir yolu değildir.

Görüldüğü üzere devletlerin davranışlarını tehdit algılamalarına göre belirlemesi ve bu davranışlar arasında dengeleme ve peşine takılma arasında daha çok birinciyi tercih etmeleri beklenmektedir. Ayrıca tehdit (dolayısıyla onun yol açtığı dengeleme) o denli önemlidir ki bir dengeleme motivasyonu olarak ideolojiden evvel gelmektedir. Bu aşamada devletlerin tehdit algılamalarını hangi faktörlerin etkilediğine geçilebilir. Devletlerin tehdit algılamalarını etkileyen faktörler (Walt, 1985: 9): 1) Toplam Güç (Aggregate Power), 2) Coğrafi Yakınlık (Proximity), 3) Saldırgan Kapasite/Saldırı Kapasitesi (Offensive

³ Daha önce ifade edildiği gibi Walt alliance ve alignment kelimelerini eş anlamlı kullanmıştır. Uluslararası İlişkiler literatüründe ittifaklar üzerine yapılan çalışmalarda da böylesi bir tutum görülmektedir. Alignment kelimesi, sözlüklerde Türkçeye "hizalanma, uyuşma" ve bazı akademik çalışmalarda "işbirliği, kutuplaşma" şekillerinde çevrilmiştir. Hem kelime üzerine bu karışıklık ve uyumsuzluk hem de literatürdeki alliance ve alignment ayrımı üzerine yapılan çalışmaların varlığı düşünüldüğünde, bir karışıklık olmaması için alignment kelimesi orijinal haliyle/Türkçeye çevrilmeden kullanılmaktadır. Fakat kelimenin etimolojisine bakıldığında aynı çizgide (in a line) olmayı ifade etmesi açısından "hizalanma" kelimesi daha uygun görülmektedir. Fakat çalışmanın kapsamına girmediği için böylesi bir tartışmaya girilmemektedir. Bkz.: alignment (n.) 1790, "arrangement in a line," from French alignement, from aligner "to arrange in a line" (see align). Political sense is from 1933. (www.etymonline.com, t.y.)

Capability), 4) Saldırgan Niyetler (Offensive Intentions). Bu faktörleri tek tek açıklamak yerinde olacaktır.

Toplam Güç (Aggregate Power): Walt'a göre (diğer her şey eşit olduğunda) (Walt, 1987: 22), bir devletin toplam kaynakları (örneğin, nüfus, endüstriyel ve askeri yetenek ve teknolojik yetenek) ne kadar büyük olursa, başkaları için o kadar büyük bir potansiyel tehdit oluşturabilir (Walt, 1985: 9; Walt, 1987: 22). Bu bağlamda devletlerin kullanabileceği toplam güç, başkalarına karşı oluşturdukları tehdidin önemli bir bileşenidir (Walt, 1987: 22-23). Ayrıca bir devletin toplam gücü, kendi başına, dengelemeye veya peşine takılmaya yol açabilir (Walt, 1985: 10; Walt, 1987: 23). Çünkü büyük güce sahip devletler düşmanlarını cezalandırma yahut dostlarını ödüllendirme imkânına sahiptir (Walt, 1987: 23).

Coğrafi Yakınlık/Yakın Güç (Proximity): Devletlerin tehdit algılaması ve bu algılamının sonucunda girişecekleri stratejiler (dengeleme-peşine takılma) tehdidin coğrafi olarak yakınlığından da etkilenmektedir. Bu iddianın temelinde, devletlerin güçlerinin etkisinin/güç yansıtma kabiliyetlerinin (power projection) (coğrafi) mesafeye göre azalması ya da artması fikri yatmaktadır. Bu nedenle yakındaki devletler, uzaktaki devletlere göre daha büyük bir tehdit oluşturmaktadır (Walt, 1985: 10; Buzan ve Waever, 2003: 12; Mearsheimer, 2001: 42; Mearsheimer, 2001: 81; Mearsheimer, 2001: 304; Mearsheimer, 2001: 257-258).

Eğer ki yakın tehditler dengeleyici bir tepkiyi (dengeleme davranışını) tetiklerse, dama tahtalarına benzeyen ittifak ağları muhtemel sonuçtur (Walt, 1985: 10). Dama tahtası örüntüsü "düşmanımın düşmanı dostumdur" sözüyle açıklanabilir (Nye ve Welch, 2011: 69). Bundan kasıt (ideoloji vs. değil) dengeleme motivasyonu ile hareket edilmesidir. Diğer bir ifadeyle dengeleme stratejisine beraber girilen devletin, ortak tehdidin düşmanı olmasından (yani onu dengelemek/durdurmak istemesinden) başkaca bir unsura bakılmayacağı kastedilmektedir.

Yakın güçten gelen bir tehdit dengelemeye değil de peşine takılmaya yol açtığı zaman, artık bir dama tahtası örüntüsü değil de bir nüfuz alanı olgusu ortaya çıkar. Başka bir ifadeyle büyük bir gücün sınırındaki küçük devletler o kadar savunmasız olabilirler ki denge arayışı/dengeleme yerine peşine takılmayı, yani itaat etmeyi seçebilirler (Walt, 1985: 11).

Saldırı Gücü/Saldırgan Kapasite: Diğer her şey eşit olduğunda, büyük saldırı kabiliyetine sahip devletlerin, askerî açıdan zayıf veya yalnızca savunma yeteneğine sahip olanlara göre bir ittifakın meydana gelmesini etkileme ihtimali daha yüksektir. Bir yandan, bu tür yeteneklerin (saldırı kapasitesi) oluşturduğu acil tehdit, devletleri başkalarıyla ittifak kurarak dengeleme davranışına yol açabilir (Walt, 1985: 11). Başka bir ifadeyle, bir aktörün (devletin) başka bir aktöre saldırabileceği askeri imkânlarını artırması, bu tehdidi algılayan ve görece daha zayıf olan diğer aktörler arasında ittifak kurmayı teşvik eder. Coğrafi yakınlık arttıkça bu tehdit algısının ölçeği yükseleceğinden en yakın olanların bu potansiyel tehdide karşı birleşmesi muhtemeldir. Öte yandan ise böylesi bir tehdidin olduğu ancak dengelemenin yakın devletlerce mantıklı görülmediği zamanlar da olabilir. Bu saldırgan gücün hızlı fethetme (conquest) gücüyle ilgilidir. Saldırı gücü (offensive power), saldırganın hızlı fethetmesine imkân sağladığında, savunmasız devletler direnmekte çok az umut görebilir. Bu nedenle dengeleme akılcıca görünmeyebilir, çünkü kişinin müttefikleri yeterince hızlı yardım sağlayamayabilir. Bu eğilim, etki/nüfuz alanlarının ortaya çıkmasına yol açabilir. Yani büyük saldırı yeteneklerine sahip (ve potansiyel müttefiklerden uzak olan)

bir ülkeye yakın olan devletler, dengeleme ittifakları basitçe uygulanabilir olmadığı için peşine takılma yolunu seçmek zorunda kalabilir (Walt, 1987: 25).

Saldırgan Niyetler/Agresif Niyetler: Saldırgan olarak görülen devletler, başkalarını kendilerine karşı dengeleme davranışına itmesi muhtemeldir. Hatta oldukça mütevazı yeteneklere sahip devletler bile, özellikle saldırgan olarak algılanırlarsa, kendilerine karşı dengelemeye giden devletleri görebilir. Bu nedenle niyet algılamalarının, ittifak seçimlerinde özellikle önemli bir rol oynaması muhtemeldir (Walt, 1987: 25; Gause, 2003; Cohen, 1978).

Walt'a göre bir devletin değişmez bir şekilde saldırgan olduğuna inanılırsa, diğer devletlerin saldırgan olduğuna inanılan devletin peşine takılma olasılığı düşüktür. Sonuçta, bir saldırganın niyetleri, onunla ittifak yoluyla değiştirilemezse, savunmasız bir devlet, müttefik olsa bile, muhtemelen bir mağdur olacaktır. Bu nedenle bu görece zayıf devletin başkalarıyla, saldırgan olduğuna inanılan devlete karşı dengeleme yapması, bu kaderi önlemenin tek yolu olabilir (Walt, 1987: 26).

Yukarıda özetlenen tehdit algılamasının dört unsuruna dair son olarak, Walt "herhangi bir durumda hangi tehdit kaynaklarının en önemli olacağı önceden belirlenemez; sadece hepsinin muhtemelen bir rol oynayacağı söylenebilir. Ve tehdit ne kadar büyükse, savunmasız devletin bir ittifak arayışına girme olasılığı o kadar artar" demektedir. Bu çalışmada Yunanistan'ın Türkiye ile son zamanlarda yaşadığı sorunlara bu dört maddenin perspektifinden bakılmaktadır. Bu bağlamda Türkiye'yi bir tehdit olarak gören Yunanistan Türkiye'yi dengelemeye çalışmaktadır ve bunun Türk dış politikasında bazı yansımaları olmaktadır. Çalışmanın bundan sonraki bölümleri bu minvalde ilerlemektedir.

2. Yunanistan'ın Türkiye'yi Tehdit Olarak Algılamasının Muhtemel Unsurları

Bu bölümde Yunanistan'ın Türkiye'ye karşı duyduğu tehdit algısının varlığı ve seviyesi Walt'un yukarıda ifade edilen dört unsura/faktöre göre incelenmektedir. Bu unsurların her biri Yunanistan'ın Türkiye'ye karşı tehdit algısını etkileyebilir, ancak hangisinin daha çok etkili olduğunu bilebilmek zor olsa da hepsini aynı anda göz önünde bulundurmamak tehdit algısını anlamayı sağlayabilecektir. Bu nedenle bu unsurların neden bir tehdit algısına yol açabileceği Yunanistan ve Türkiye arasındaki Doğu Akdeniz krizi bağlamında teorik olarak değerlendirilmekte, krizin detaylarına girilmemektedir

2.1. Toplam Güç

Türkiye'nin toplam gücünün (örneğin, nüfus, endüstriyel ve askeri yetenek ve teknolojik yetenek) son yıllarda arttığı görülmektedir. Bu çalışmada Türkiye'nin ve Yunanistan'ın toplam güçlerini ifade edebilmek için Global Fire Power'ın 2020 yılına dair gerçekleştirdiği çalışma dikkate alınmaktadır. Global Fire Power (GFP) sıralaması, askeri güç ve mali durumlardan lojistik yeterlilik ve coğrafyaya kadar değişen kategorilerle belirli bir ülkenin PowerIndex ('PwrIndx') puanını belirlemek için 50'den fazla faktörden yararlanmaktadır (Globalfirepower, 2020a). Bu kriterler altında en mükemmel güç "0.000" puanına sahiptir ve sayı büyüdükçe devletlerin güç seviyesi düşmektedir.

Türkiye ve Yunanistan arasında yapılan kıyaslamada⁴ Türkiye'nin toplam güç açısından üstünlüğü görülmektedir. Türkiye, 2020 yılı için, GFP incelemesinde değerlendirilen 138 ülke arasında 0.2098 PwrIndx puanıyla 11. sırada yer almaktadır. Yunanistan ise 2020 yılı için, GFP incelemesinde değerlendirilen ülkeler arasında 33. sırada

⁴ Türkiye ve Yunanistan arasında askeri bakımdan başka kıyaslamalar için bkz.: (Worlddata, t.y.; Countryeconomy, t.y.; Armedforces, t.y.).

yer almaktadır ve 0.5311 PwrIndx derecelendirmesine sahiptir⁵. Türkiye ile Yunanistan arasındaki bu asimetrik durum nedeniyle, 2020 yılında Yunanistan için önemli bir unsur olarak ordu alarm seviyesine gelmiştir (Smith ve Henley, 2020; Globalfirepower, 2020c).

Walt'un toplam güç ve tehdit konusundaki değerlendirmeleri ve GFP verileri birlikte değerlendirildiğinde, Yunanistan Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki doğal kaynaklara erişmesi ve bu kazanım ile stratejik olarak (mevcut askeri gücüyle birlikte) üstün konuma geçme ihtimallerini düşünerek, Türkiye'yi tehdit olarak algılıyor olabilir. Bu bağlamda Fransa (7. sırada, PwrIndx:0.1702), BAE (45. sırada, PwrIndx:0.7034) ve İsrail (18. sırada, PwrIndx:0.3111) ile Yunanistan'ın savunma ve güvenlik işbirliği anlaşması imzalama yolunda adımlar atması dış dengeleme yoluyla kapasitesini artırma girişimleri olarak görülmektedir.

2.2. Coğrafi Yakınlık

Coğrafi yakınlık ve toplam güç birbiriyle fevkalâde yakından ilişkili iki unsurdur. Yukarıda da ifade edildiği gibi devletlerin toplam güçleri tek başına tehdit olmak için yeter şart değildir ve yakındaki devletler, görece uzaktaki devletlere göre daha büyük bir tehdit oluşturmaktadır. Uzaklık ve gücün etkisi göreceli olarak ters orantılıdır. Bu bağlamda Türkiye'nin toplam gücünün Yunanistan tarafından tehdit algısındaki ölçüsü iki ülkenin coğrafi konumları ile doğrudan ilgili görülmektedir. Diğer bir ifadeyle Türkiye, Yunanistan'a coğrafi olarak ne kadar yakın ise güç projeksiyonunun etkisi (yani tehdidin büyüklüğü) de bir o kadar artacaktır.

Bilindiği üzere Türkiye ve Yunanistan'ın kuruluşlarından itibaren yaşadıkları sorunların pek çoğu coğrafi yakınlıktan kaynaklanmaktadır. Bu iki sınırdaş ülke kara, hava ve deniz sınırlarını paylaşmaktadır. Kara hariç diğer sınırlar tartışmalıdır ve bugün dahi yaşanan sorunların (Ege ve Doğu Akdeniz'de) en önemli amilleridir. Harita 1'de de görüldüğü gibi Yunanistan'ın birçok adası Türkiye kara sınırına oldukça yakındır. Deniz yetki alanlarının bir antlaşma yoluyla sınırlandırılmaması böylesi bir topoğrafyada bugünkü sorunların en önemli nedenlerindedir. Başka bir ifadeyle iki ülkenin deniz yetki alanlarının sınırlandırılmaması, bu coğrafi yakınlıktan kaynaklı sürekli sorun ve tehdit algılamalarına yol açmaktadır. Tabii olarak Doğu Akdeniz'de bulunması beklenen enerji kaynakları halihazırda var olan sorunları ve tehdit algısını derinleştirmektedir.

Harita 1: Türkiye ve Yunanistan'ın Birbirlerine Göre Coğrafi Konumları

Kaynak: Anadolu Ajansı, 2017

⁵ İki devletin daha detaylı karşılaştırması için bkz.: (Globalfirepower, 2020c).

Türkiye'nin Kaş açıklarındaki Yunanistan'a ait küçük Meis adasını gerekçe gösteren Yunanistan Doğu Akdeniz'de büyük bir bölgede Münhasır Ekonomik Bölge (MEB) ve kıta sahanlığı iddiasında bulunmaktadır. Yunan tarafı, Akdeniz'in bu bölgelerinin, Girit ve Rodos adalarının devamı olarak Kıbrıs adasının deniz yetki alanlarına kadar olan kısmının, kendisine ait olduğunu iddia etmektedir. Söz konusu bu alan Türkiye'nin Libya ile imzaladığı Deniz Yetki Alanı anlaşmasının sınırları ile çakışmakta (bkz. Harita 2 ve 3) ve Yunanistan buradaki (yatay düzlemde) bazı alanların kendine ait olduğunu ifade etmektedir. Bu iddia Türkiye'nin Akdeniz'de Antalya ve Mersin körfezlerine sıkışması anlamına gelmektedir (Çelikkol, 2018). Türkiye ise söz konusu alanların kendi deniz yetki alanları olduğunu iddia etmekte ve bu alanda MEB ilân ederek doğalgaz aramaları yapmaktadır. Her iki ülkenin de bölgede savaş gemilerini bulundurması bu coğrafi alanda tehdit algılamasını artırmaktadır.

Harita 2: Yunanistan'a göre Deniz Yetki Alanları

Kaynak: Özalp, 2020

Harita 3: Türkiye-Libya arasında Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılması Anlaşmasına göre Türkiye'nin Deniz Yetki Alanı

Kaynak: Acer, 2019

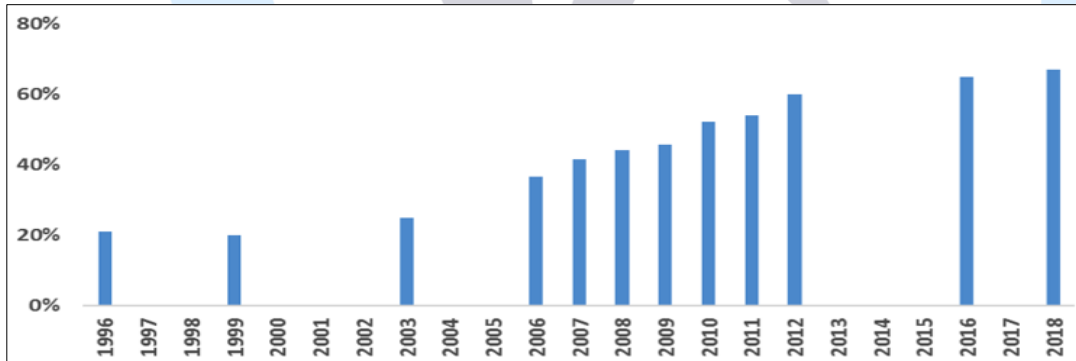
Görüldüğü üzere iki ülke arasında coğrafi yakınlık, krizlerin derinleşmesini ve tehdidin artmasına yol açabilmektedir. Ayrıca Yunanistan'ın bu krizde Türkiye'yi tehdit olarak algılaması, Yunanistan'ın kendisine ait olduğunu iddia ettiği bölgedeki kaynakların Türkiye tarafından ele geçireceği endişesinden kaynaklanmaktadır denilebilir. Yani bu tehdit algısı kendisine yakın olan Türkiye'nin yalnızca güçlü olmasından kaynaklanmamaktadır.

2.3. Saldırı Gücü/Saldırıcı Kapasite

Büyük saldırı kabiliyetine sahip devletler, askerî açıdan görece daha zayıf aktörü ittifak arayışına itebilmektedir. Başka bir ifadeyle, bir aktörün (devletin) başka bir aktöre saldırabileceği askeri imkânlarını artırması, bu tehdidi algılayan ve görece daha zayıf olan diğer aktörler arasında ittifak kurmayı teşvik edebilir. Coğrafi yakınlık arttıkça bu tehdit algısının ölçeği yükseleceğinden en yakın olanların bu potansiyel tehdide karşı birleşmesi muhtemeldir. Bu bağlamda Türkiye'nin saldırı gücü/saldırıcı kapasitesi Yunanistan'ın Türkiye'den algıladığı tehdidin nedenlerinden olabilir.

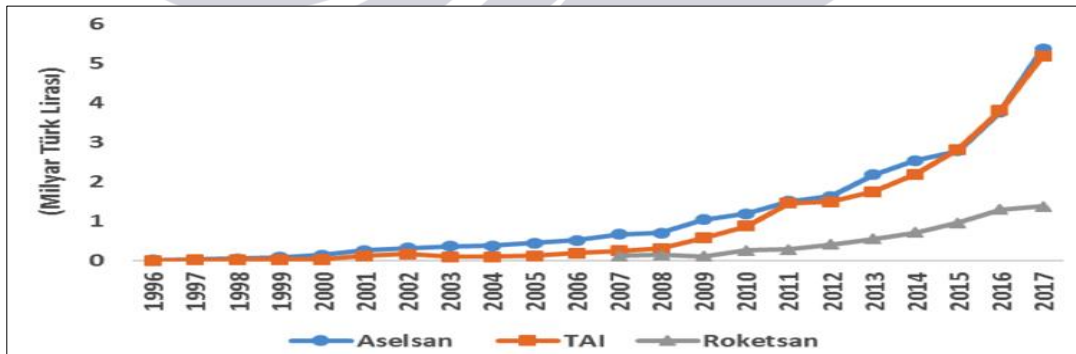
2000'li ve özellikle 2010'lu yıllardan itibaren Türkiye askeri bakımdan oldukça gelişme göstermektedir. Toplam güç başlığında da bahsedildiği gibi Türkiye GFP'nin yaptığı güç analizinde dünyadaki 138 devlet arasında 11. sıradayken; Yunanistan ise 33. sırada yer almaktadır. Bu gerçekten ciddi bir farktır ve Türkiye kuruluşundan itibaren askeri bakımdan en güçlü dönemindedir. Türkiye'nin hava, kara ve deniz unsurlarında milli silahlar geliştirmesi ve millilik oranını yükseltmesi (bkz.: Şekil 1) saldırı kapasitesi bakımından oldukça önemli etkenlerdir. Bunun yanı sıra özellikle İHA, SİHA, helikopter, gemi, zırhlı araçlar, füze vb. yapımında kendi imkân ve kabiliyetlerini geliştirdiği gibi bu alanlarda ihracatlarını artırmaya başlamıştır (bkz.: Şekil 2) ki bu da üretimin kalitesini göstermektedir. Ayrıca Türkiye'nin 2020 yılında gelmiş olduğu bu aşama Yunanistan'ın tehdit algılama seviyesinin tarihsel süreç açısından değişebileceğini gösterebilir. Yunanistan Türkiye'yi her zaman tehdit olarak algılamış olabilir; ancak Türkiye'nin şu an askeri olarak ulaştığı seviye tehdidin büyüklüğüne dair algıyı artırmış olabilir. Bu da doğal olarak dengeleme davranışının aciliyetini tetiklemektedir. Öte yandan Türkiye'nin askeri kapasitesinin tehdit olarak algılanmasının bir diğer nedeni olarak uluslararası sistemdeki değişim etkili olmuş olabilir.

Şekil 1: Türk Savunma Sanayii Yerlilik Oranı

Kaynak: Balcı ve Çelik, 2019: 109

Şekil 2: Türk Savunma Şirketlerinin Toplam Satışları

Kaynak: Balcı ve Çelik, 2019: 109

Bilindiği üzere Soğuk Savaş şartlarında blok üyesi devletlerin dış politikalarındaki özerklikleri sınırlı hale gelmiştir. Soğuk Savaş döneminde de (askeri bakımdan) daha güçlü olan Türkiye ve Yunanistan arasında gerginlikler yaşanmıştır. Ancak Türkiye ve Yunanistan'ın aynı blokta yer alması krizleri ve tehditleri belli bir aşamada tutmuştur. Başka bir ifadeyle blok hiyerarşisi krizlerin tırmanmasını önlemiştir. Ancak Soğuk Savaşın bitişi zımnen hiyerarşiyi ortadan kaldırmış ve *anarşi* ve *self-help* iki ülke arasındaki tehdit algılamasında göreceli olarak yeniden etkin hale gelmiştir. Öyle ki Soğuk Savaş'ın bitişiyle Yunanistan 90'lı yıllarda Türkiye'ye yönelik dengeleme politikası ve hatta hasmane davranışlar yürütmüştür (bkz.: Ayman, 2001). Çalışmanın ele aldığı Doğu Akdeniz krizinde de benzer saiklerle Yunanistan'ın Türkiye'yi dengelemeye çalıştığı düşünülebilir.

Özetle, Türkiye'nin saldırı kapasitesini artırmış olması, hatta tarihinin en yüksek konumuna getirmiş olması, Yunanistan perspektifinden ciddi bir tehdit algılamasına yol açmış ve onu Türkiye'yi dengeleme girişimlerine iten nedenlerden birisi olmuş olabilir.

2.4. Saldırgan Niyetler

Saldırgan niyetler incelendiğinde algı ve imaj söz konusudur (Ametbek, 2017; Herrmann, 2013). Bir devletin uluslararası alanda saldırgan devlet olduğuna ilişkin imaj, başka devletlerin ona karşı dengeleme stratejisine girişmesine yol açabilir. Hatta büyük kapasiteye sahip olmayan devletler bile, saldırgan olduğu düşünülen devlete karşı dengelemeye gidebilir. Bu nedenle niyet algılamalarının, ittifak seçimlerinde özellikle önemli bir rol oynaması muhtemeldir (Walt, 1987: 25). Walt'a göre saldırgan olduğu yönünde algılanan Kaddafi yönetimi (Libya) faaliyetlerinin yarattığı saldırgan niyet algısı Mısır, İsrail, Fransa, ABD, Çad ve Sudan'ı siyasi ve askeri müdahaleleri koordine etmeye teşvik etmiştir (Walt, 1987: 25). Tıpkı daha önce Libya misalinde olduğu gibi Türkiye'nin saldırgan niyetlere sahip olduğu algısı bu devletleri Türkiye'yi dengelemek için bir araya getirmiş olması muhtemeldir. Çünkü yalnızca Türkiye'nin güçlü olması/gücünü artırması, Walt'un iddialarından hareketle, onun dengelenmesi/ tehdit olarak görülmesi için yeter şart değildir. Bu gücün bir tehdit olarak görülmesi için saldırgan niyetlere de gerek vardır. Söz konusu devletlerin Türkiye'yi saldırgan niyetlere sahip olduğunu düşünmesi, Türkiye'nin son birkaç yılda bu devletlere "yakın" alanlarda etkili askeri operasyonlar yapmasından kaynaklanıyor olabilir.

Bilindiği gibi Türkiye'nin Suriye'ye yönelik Şah Fırat Operasyonu, Fırat Kalkanı, Zeytin Dalı Operasyonu/Afrin Harekâtı, Barış Pınarı Harekâtı, Kuzey Irak'a yönelik Pençe Harekâtı ve Libya Tezkeresi çerçevesinde Libya'ya asker gönderilmesi (ki Libya Doğu Akdeniz konusunda Türkiye için stratejik öneme sahiptir) gibi askeri eylemler, Türkiye'nin saldırgan niyetlere sahip bir ülke olduğu yönünde bir algı oluşturmuş olabilir. Fakat Türkiye'nin Suriye ve Kuzey Irak'a yönelik askerî harekâtlarının PKK/YPG/PYG ve IŞİD gibi terör örgütlerine yönelik olduğunu ve Libya'ya asker gönderimi ve askeri teçhizat yardımlarının da Birleşmiş Milletler tarafından tanınan Ulusal Mutabakat Hükümeti'ni desteklemek amacıyla yapıldığını ifade etmek gerekmektedir. Yani Türkiye'nin saldırgan niyetler taşıyan bir devlet olması bir yana, aksine bu tabloda Türkiye uluslararası barış ve güvenliği tehdit eden unsurlarla mücadele etmektedir. Bu mücadeleyi yapan bir devletin tehdit olarak algılanması önemli bir hakikati ortaya çıkarmaktadır. Şöyle ki tehdidi algılayan aktör olmazsa olmaz şekilde barışçıl ya da iyi niyetli olarak tanımlanamaz. Nitekim Türkiye'nin 20 Temmuz 1974'te Kıbrıs Türklerini korumak adına başlattığı Kıbrıs Barış Harekâtı dahi Yunan algısında bir işgal girişimi olarak yer almaktadır. Bu bağlamda Yunanistan'ın Türkiye'nin saldırgan niyetleri olduğuna yönelik bir tehdit algısı varsa, burada esas olan Türkiye'nin gerçekten saldırgan bir devlet olup olmadığı değil, bunu

yapabilmeye muktedir olabilmesinden kaynaklanmaktadır. Başka bir ifadeyle önemli olan gerçeklik değil aktörlerin algılamasıdır.

Yunanistan gündeminde Türkiye'nin saldırgan niyetlere sahip olduğuna yönelik algının bir diğer örneği olarak Türkiye'nin Ege adalarına ani saldırı yapabileceği ve bu adaları Yunanistan'dan alabileceğine dair Yunanistan gündemindeki söylentiler gösterilebilir. Ayrıca Türkiye'nin savaş nedeni (*casus belli*) kararının Ege'den Doğu Akdeniz'e ve Kıbrıs'a genişlettiği Yunanistan gündeminde (Ayhan, 2020: 216). Bu iki örnek Yunan perspektifinden açık bir tehdit algılamasıdır. 2000'lerin başında Türkiye'nin Kıbrıs'ın birleşmesi yönündeki tutumundan uzaklaşarak, KKTC'ye daha fazla yerleşmesi ve ülkenin bağımsızlığı doğrultusunda politika izlemesi de Türkiye'nin saldırgan niyet taşıdığı yönünde bir algı yaratmış olabilir. Bunlardan başka Türkiye'nin Kıbrıs'ın MEB'ini ihlâli, Yunanistan'a karşı süren Türk meydan okumaları ve tehditleri, Ege'de Yunanistan karasularında Türkiye'nin saldırıları ve tehditleri gibi başlıklar Yunan güvenlik gündeminde oldukça fazla yer almaktadır (Ayhan, 2020: 132-183). Bu şüpheler ve algılar, Yunanistan'ın güvenlik gündeminde ve algılamasında Türkiye'nin saldırgan niyetler taşıyan bir ülke olduğu algısı oluşturmuş olabilir. Bu da diğer başlıklarla birlikte düşünüldüğünde tehdit algısını oldukça arttırabilir.

3. Yunanistan'ın Türkiye'yi Dengeleme Stratejisi ve Türkiye'nin Karşı Hamleleri

Yunanistan'ın 2018-2020 yıllarında Türkiye'ye yönelik krizi tırmandırıcı davranışlarının arkasında yukarıda ele alınan dört unsurun ne derece etkili olabileceği tartışılmıştır. Bu unsurdan kaynaklı muhtemel tehdit algılaması, Yunanistan'ın Türkiye'yi bir tehdit olarak gördüğünü ifade etmektedir. Bu doğrultuda Türkiye'den algıladığı tehdit nedeniyle Yunanistan'ın izlediği politika iç dengeleme ve dış dengeleme olarak iki aşamada incelenebilir. Yunanistan Türkiye karşısında askeri güç bakımından görece daha zayıf olduğu için askeri harcamalarını arttırmaktadır. Öyle ki yaşadığı ekonomik krize rağmen 2019 yılında gayrisafi yurt içi hasılasının yüzde 2,6'sını savunmaya harcamıştır (SIPRI, 2020: 2). Böylece ekonomisinin büyüklüğüne oranla en fazla askeri harcama yapan NATO ülkesi sıralamasında (ABD ve Bulgaristan'ın ardından) üçüncü sırada yer almaktadır. Ayrıca 2020 yılında yaptığı askeri harcamanın 2,5 katını (2,5 milyar EURO) da 2021 yılında gerçekleştirmeyi planlaması (DW, 2020) tehdit algısının yüksekliğini ve aciliyetini göstermektedir.

Buna rağmen Yunanistan, Türkiye'ye karşı algıladığı tehdit ve Türkiye'nin toplam gücünü tek başına/kendi imkânlarıyla dengelemeyeceğinden⁶ (yani iç dengeleme/internal balancing yeterli olmadığından) dolayı dış dengeleme (external balancing) stratejisini de benimsemektedir. Bunun için, İsrail, Mısır, Fransa, AB ülkeleri ve hatta ABD ile hareket etmektedir (Doster, 2020). Ancak burada askeri bakımdan en önemli dengeleme aktörü Fransa ve ABD olarak görülmektedir. Fransa açık şekilde Türkiye karşıtı tavır sergilemiş ve hatta Macron Türkiye'nin sözden değil eylemden anlayacağı yönünde ifadelerde

⁶ Türkiye'nin askeri harcamaları, 2010-2019 yılları arasındaki on yıllık süreçte yüzde 86 artarak 20,4 milyar dolara ulaşmıştır. Ayrıca söz konusu askeri harcama verilerinde Türkiye 16. Sıradayken, Yunanistan ise 5,5 milyar dolar ile 33. sırada yer almaktadır (SIPRI, 2020: 2). İki devlet arasındaki silahlanma harcamalarındaki ciddi fark göstermektedir ki, Yunanistan'ın iç dengeleme yoluyla Türkiye'nin seviyesine çıkamayacağı görülmektedir. Ayrıca şunu ifade etmek gerekir ki Türkiye'nin silahlanmasını basit bir şekilde potansiyel agresif tehdit ya da saldırgan niyet olarak tanımlamak yanlıştır. Türkiye güvenli olmayan bir çevreye sahiptir. Özellikle Arap Baharı/İsyanları sonrasında Ortadoğu bölgesindeki istikrarsızlık ve şiddet sarmalından en çok etkilenen ülkelerden birisi Türkiye'dir. NATO müttefiklerinden dahi destek görmeyen Türkiye, böylesi bir güvenlik ortamında tabii olarak imkân ve kabiliyetleri geliştirmek zorundadır. Yani silahlanması ve silahlanmadaki millilik oranını yükseltmesi zorunluluktan kaynaklanmaktadır. Benzer şekilde böylesi bir ortamda irrasyonel olarak Türkiye'nin Yunanistan dâhil herhangi bir aktöre saldırısını beklemek de doğru değildir.

bulunmuştur (Baykent, 2020). Ayrıca GKRY ile imzaladığı anlaşmayla⁷ adanın güneyindeki deniz ve hava üslerine ulaşan Fransa, Yunanistan ile de kapsamlı bir savunma işbirliği anlaşması imzalamak istemiştir. Ayrıca Yunanistan ve Fransa AB nezdinde Türkiye'nin eylemlerinin uluslararası hukuka aykırı olduğunu iddia ederek, örgütün Türkiye'ye yaptırım uygulamasını istemiştirler. AB içerisinde Fransa ve Yunanistan'ın bu sert tutumunu dengelemeye çalışan Almanya'nın süreç uzadıkça ve baskılar arttıkça yaptırımlara geçit vermek zorunda kalacağı (Karan, 2020) yönündeki endişeler, o dönem Türkiye'yi zora sokabilecek Yunan stratejilerinden biri olarak görülmektedir. ABD her ne kadar soruna müdahale etmiyormuş gibi gözükse de 2019 yılında Yunanistan'a büyük ölçekte askeri yığınak yapmış ve Doğu Akdeniz'de varlığını Yunan mevzisinden tahkim etmiş ve hissettirmiştir. Ayrıca ABD tarafından 2020 yılında Türkiye'ye karşı CAATSA (Countering America's Adversaries Through Sanctions Act/Yaptırımlar Yasası Yoluyla Amerika'nın Düşmanlarına Karşı Koyma) yaptırımları kararının, yığınak yapma eylemiyle birlikte düşünüldüğünde, Yunanistan için bir dış dengeleme unsuru; ABD içinse Doğu Akdeniz'de *offshore balancing* stratejisi olduğu görülmektedir⁸.

Yunanistan'ın dengeleme stratejisine farklı bir perspektiften bakabilmek için negatif ve pozitif dengeleme türlerine de değinmek faydalı olacaktır. Bu dengeleme türünde devletler, ilkinden farklı olarak kendi kapasitelerinden çok diğer devletlerin kapasitelerini zayıflatmaya yönelik girişimlerle dengeleme yapmaya çalışmaktadırlar. Devletlerin ister iç isterse dış dengeleme yoluyla sahip olduğu kapasite aracılığıyla rakip devletlerin kapasitesini zayıflatmaya çalışması negatif dengeleme olarak tanımlanmaktadır (Steff ve Khoo 2014: 227-228). Daha çok askeri kapasite üzerinden tanımlanan negatif dengeleme, aynı zamanda ekonomik ve diplomatik olarak da diğer devleti zayıflatma girişimlerini kapsamaktadır. Diğer taraftan aktörün dünya politikasında kendi kapasitesini artırmaya yönelik çabaları (bu çabalar hem iç hem de dış kaynaklı olabilir) ise pozitif dengeleme olarak tanımlanmaktadır (Özlük, 2017: 236). Bu bağlamda Ege ve Doğu Akdeniz'de artan tehdit algısı nedeniyle Yunanistan'ın AB, Fransa, ABD, Mısır ve İsrail ile Türkiye'yi dengeleme girişimleri dış dengeleme olduğu gibi, aynı zamanda negatif ve pozitif dengeleme olarak da tanımlanabilir.

Yunanistan'ın AB, Fransa, Mısır ve İsrail ile uygulamaya çalıştığı negatif ve pozitif dengeleme girişimlerine, Türkiye pozitif dengeleme ile karşılık vermeye çalışmaktadır. Başka bir ifadeyle Yunanistan'ın Türkiye'nin kapasitesini azaltmak (negatif dengeleme) maksadıyla işbirliği kurduğu aktörlerle (Fransa hariç) Türkiye'nin ilişkilerini normalleştirme çabaları bir pozitif dengeleme örneğidir. Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın "Biz kendimizi Avrupa'da görüyoruz" demesi (Usta, 2020) ve son dönemde İsrail ile ilişkilerin düzeltilmeye çalışılması (Nasi, 2021) Yunanistan'ın yapmaya çalıştığı dengeleme stratejisini bozma ve bu yolla kendi imkânlarını kullanabilme alanı açması bakımından pozitif dengeleme misalidir. Ayrıca Türkiye-Mısır ilişkilerinin gözden geçirilmeye başlanması (TRT Haber, 2021) da bu bağlamda değerlendirilebilir. Ayrıca Walt'un bir devletin saldırgan olarak tanımlanması, onun diğer aktörlerce de tehdit olarak algılanacağı ve dolayısıyla dengelenmesinin kuvvetle muhtemel olacağı yönündeki ifadesine atıfla, Türkiye'nin mezkûr aktörlerle ilişkilerini düzeltmeye çalışması onun

⁷ Kıbrıs Adası bir bütün olarak Kıbrıs Cumhuriyeti adıyla AB üyesi olarak kabul edilmektedir.

⁸ Ayrıca Türkiye'ye askeri yaptırım uygulamak, onu dengeleyenlere/rakiplerine silah satmak/hibe etmek askeri yumuşak dengeleme olarak tanımlanabilirken, ekonomik yaptırım yapmak ise askeri olmayan yumuşak dengeleme olarak görülebilir. AB, Fransa ve diğer Batılı devletlerin Yunanistan'a verdikleri destekler bu cümledendir. Bir başka ifadeyle Türkiye'nin imkânlarını kısıtlayarak ve Türkiye'yi doğrudan dengelemeye girişmeyerek, dengeyi Yunanistan lehine çevirme girişimleri yumuşak dengeleme olarak ifade edilebilir.

saldırgan olduğu yönündeki imajı da ortadan kaldırma girişimi olarak görülebilir. Yine bu duruma bir başka örnek olarak NATO üzerinden görüşmelerin yapılması ve sorunun barışçıl yollarla çözülmesi yönündeki Türkiye'nin ısrarlı niyet beyanları verilebilir. Sorunun barışçıl yollarla çözülmesi yönündeki Türk iradesi aslında Türkiye'nin saldırgan niyet taşımadığının açık göstergesidir. Ayrıca Yunanistan'ın bu görüşmelere katılmaması ise Yunanistan'ın barışçıl yollarla hareket etmek istemediğinin bir göstergesidir.

Yunanistan'ın tüm girişimleri birlikte düşünüldüğünde Türkiye'nin alanını daraltmaya çalıştığı görülmektedir. Yunanistan'ın Türkiye'nin alanı daraltma yönündeki adımlarına Türkiye iç ve dış dengeleme stratejisiyle karşılık vermiştir. Türkiye'nin askeri imkânlarını artırmaya devam etmesi⁹ iç dengeleme misaliyken, kendisine karşı Batılı müttefiklerinin uyguladığı askeri yaptırımlara karşı Rusya ile yakın askeri ilişkilere girmesi, Libya ile Deniz Sınırı Anlaşması yapması dış dengeleme misalidir. Ayrıca bütün bunlar kendi imkânlarını artırması yönüyle pozitif bir dengeleme stratejisiyken, Libya ile yapılan Deniz Sınırı Anlaşması hukuki ve diplomatik yönden Yunanistan'ın imkânlarını kısıtladığından negatif dengeleme olarak tanımlanabilir. Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de daha fazla hak sahibi olabilmesi ve Yunanistan'ın dengeleme girişimlerini boşa çıkarmak için Libya ile yaptığı anlaşmanın benzerini İsrail ve Mısır'la da yapması beklenebilir. Öyle ki Yunan tarafının dengeleme girişimlerini zayıflatmak için önemli olan negatif dengeleme girişimlerinin devamlılığı ve artırılması önem arz etmektedir. Bu sayede Yunanistan'ın yaymaya çalıştığı "saldırgan niyetlere sahip Türkiye" algısı ortadan kalkacaktır. Bu bağlamda söz konusu ülkelerle ilişkilerde yumuşama sinyallerinin verilmesi (Karan, 2020) böylesi bir ihtimali güçlendirmiştir.

Sonuç

Çalışmada görüldüğü üzere coğrafi yakınlık (proximity), toplam güç (aggregate power), saldırı kapasitesi (offensive capability), saldırgan niyetler (offensive intentions) özelinde Yunanistan'ın Türkiye'den algıladığı tehdidin boyutunun (hangisinin öncelikli ve daha yüksek olduğuna bakılmaksızın) yüksek olduğu düşünülebilir. Yunanistan'ın iç dengeleme yoluyla Türkiye'yi dengeleyemeyeceği görülmektedir. Bu nedenle Yunanistan bir yandan kapasitesini artırmaya çalışarak iç dengeleme stratejisini; diğer yandan da özellikle Fransa, AB ve genelde müdahil olmadığı düşünülse de dolaylı olarak ABD'nin yardımlarıyla dış dengeleme stratejisini yürütmektedir. 2020 yılı itibarıyla, Yunanistan'ın askeri harcamalarını 2021 yılında 5 katına çıkaracağını beklenmesi tehdit algısının yüksek olduğunu ve krizin kolay çözüme kavuşmayacağını göstermektedir.

Öte yandan Türkiye ise bu krizde görece yalnız kalmıştır. AB, ABD, Fransa, İsrail ve Mısır ile gergin ilişkilerin olması, Yunanistan'ın kurguladığı dengeleme stratejisini daha da perçinlediği bir örüntü ortaya çıkarmıştır. Ancak son dönemlerde Türkiye'nin AB, İsrail ve Mısır ile yakınlaşma sinyalleri vermesini; Rusya ile yakın ilişkiler kurmasını ve askeri kapasite ve kabiliyetleri artırmasını Türkiye'nin dengenin kendi aleyhine dönmesini engelleme girişimleri olarak görmek mümkündür.

Sonuç olarak krizin genel seyrine bakıldığında, Yunanistan'ın NATO'nun aracılığındaki görüşmelere katılmaması, dış ve iç dengeleme yoluyla kapasitesini artırmaya çalışması, AB üzerinden Türkiye'ye karşı yaptırım uygulanmasını istemesi (negatif dengeleme), sorunu barışçıl yollarla çözmek istemediği ve "Türk tehdidini" kalıcı olarak ortadan kaldırmak istediğini göstermektedir. Zira Türkiye çok fazla yıpranmadan herhangi

⁹ Bu konuda Türkiye'nin savunma alanıyla ilgili gelecek vizyonu olan "2019-2023 Savunma Stratejik Planı" için bkz.: (SBB, 2020; Kasapoğlu, 2020).

bir geçici çözüm sağlansa, uzun vadede Yunanistan için tekrar bir tehdit olabileceği düşünülüyor olabilir. Nitekim Yunanistan'ın Ege ve Doğu Akdeniz'deki hakça paylaşım yerine, tek taraflı iddialarından vazgeçmeyeceği düşünüldüğünde, Türk-Yunan gerginliği her zaman kendisine bir zemin bulabilir. Bu nedenle Yunanistan'ın Doğu Akdeniz yaşanan son krizde uzlaşmacı bir tavır sergilemesi pek muhtemel değildir. Türkiye'nin ise uzlaşmacı bir tavır takınırken, imkânlarını sınırlandıran Yunanistan taraftarı devletlerle işbirliğine gitme girişimleri ise oldukça muhtemeldir.

Kaynakça

- Acer, Y. (2019). "Doğu Akdeniz'de Deniz Yetki Alanları ve Türkiye-Libya Mutabakatı", <https://www.setav.org/analiz-dogu-akdenizde-deniz-yetki-alanlari-ve-turkiye-libya-mutabakati/>, (Erişim Tarihi: 03.01.2021).
- Ametbek, D. (2017). "Perception and Image Theory of International Relations", https://www.ankasam.org/perception-and-image-theory-of-international-relations/?lang=en#_ednref9, (Erişim Tarihi: 21.01.2023).
- Anadolu Ajansı (2017). "Yunanistan", <https://www.aa.com.tr/tr/ulke-profilleri/yunanistan/901491>, (Erişim Tarihi: 07.01.2021).
- Arı, T. (2018). Uluslararası İlişkiler Teorileri: Çatışma, Hegemonya, İşbirliği, Bursa: Aktüel Yayınları.
- Armedforces (tarihsiz). "Military power of Greece & Turkey", https://armedforces.eu/compare/country_greece_vs_turkey, (Erişim Tarihi: 07.01.2021).
- Ayhan, H. (2020). Yazılı Yanıt Soruları Bağlamında Avrupa Parlamentosu'ndaki Türkiye Karşıtı Yunan ve Rum Uğraşları, Ankara: Adalet Yayınevi.
- Ayman, G. (2001). Neo-Realist Bir Perspektiften Soğuk Savaş Sonrası Yunan Dış Politikası: Güç, Tehdit ve İttifaklar, Ankara: SAEMK Araştırma Projeleri Dizisi.
- Balcı, A. ve Çelik, C. (2019). "Turkey's Military Power in the 2000s: An Assessment for Measurement Methods", Turkish Policy Quarterly, Cilt: 18, Sayı: 2, ss. 101-111.
- Baykent, S. (2020). "Macron'un Doğu Akdeniz'deki kumarı", <https://www.indyturk.com/node/236031/t%C3%BCrkiyeden-sesler/macron-un-do%C4%9Fu-akdenizdeki-kumar%C4%B1>, (Erişim Tarihi: 03.02.2023).
- Buzan, B. ve Waever, O. (2003). Regions and Powers: The Structure of International Security, New York: Cambridge University Press.
- Chidley, C. (2014). "Towards a Framework of Alignment in International Relations", Politikon: South African Journal of Political Studies, Cilt: 41, Sayı: 1, ss. 141-157.
- Cohen, R. (1978). Threat Perception in International Crisis, Political Science Quarterly, Cilt: 93, Sayı: 1, ss. 93-107.
- Countryeconomy (tarihsiz). "Country Comparison Greece vs Türkiye", <https://countryeconomy.com/countries/compare/greece/turkey>, (Erişim Tarihi: 05.01.2021).
- Çelikkol, O. (2018). "Ege ve Doğu Akdeniz'de gelişmeler", <https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/oguz-celikkol/ege-ve-dogu-akdenizde-gelismeler-41012217>, (Erişim Tarihi: 03.01.2021).

- Doster, B. (2020). "Yunanistan, Türkiye'ye karşı kimlerle ittifak yapıyor?" <https://www.cumhuriyet.com.tr/yazarlar/baris-doster/yunanistan-turkiyeye-karsi-kimlerle-ittifak-yapiyor-1747044>, (Erişim Tarihi: 03.01.2021).
- DW (2020). "Yunanistan askeri harcamalarını 5 kat artıracak", <https://www.dw.com/tr/yunanistan-askeri-harcamay%C4%B1-5-kat-art%C4%B1racak/a-55949498>, (Erişim Tarihi: 05.01.2021).
- Gause, F. (2003). "Balancing What? Threat Perception and Alliance Choice in The Gulf", Security Studies, Cilt: 13, Sayı: 2, ss. 273-305.
- Globalfirepower (2020a). <https://www.globalfirepower.com/countries-listing.asp>, (Erişim Tarihi: 02.01.2021).
- Globalfirepower (2020b). "Comparison of Greece and Turkey Military Strengths", <https://www.globalfirepower.com/countries-comparison-detail.asp?form=form&country1=greece&country2=turkey&Submit=COMPARE>, (Erişim Tarihi: 02.01.2021).
- Globalfirepower (2020c). "Greece Military Strength", https://www.globalfirepower.com/country-military-strength-detail.asp?country_id=greece, (Erişim Tarihi: 02.01.2021).
- Herrmann, R. K. (2013). "Perceptions and Image Theory in International Relations", The Oxford Handbooks of Political Psychology, L. Huddy (Ed.), London: Oxford University.
- Joseph, N. ve Welch, D. (2011). Küresel Çatışmayı ve İşbirliğini Anlamak, (Çev. Renan Akman), 2. Baskı, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Karan, C. (2020). "Fransa'yı arkasına alan Yunanistan'ın baskısı sürerse Almanya, Türkiye'ye yaptırımlara geçit vermek zorunda kalır", https://tr.sputniknews.com/ceyda_karan_ksen/202008311042758898-fransayi-arkasına-alan-yunanistanin-baskisi-surerse-almanya-turkiyeye-yaptirimlara-gecit-vermek/, (Erişim Tarihi: 03.01.2021).
- Kasapoğlu, C. (2020). "Türkiye'nin savunmada 2020'lere bakışı umut veriyor", <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/turkiye-nin-savunmada-2020-lere-bakisi-umut-veriyor-/1701020>, (Erişim Tarihi: 05.01.2021).
- Mearsheimer, John J. (2001). The Tragedy of Great Power Politics, New York: University of Chicago.
- Muscato, C. (tarihsiz). "Balance of Threat Theory: Assumptions & Example", <https://study.com/academy/lesson/balance-of-threat-theory-assumptions-example.html>, (Erişim Tarihi: 01.01.2021).
- Nasi, S. (2021). "2022 Yılına Doğru Türkiye-İsrail İlişkileri: Uzlaşma Vakti Geldi Mi?", <https://apm.org.tr/2021/12/08/2022-yilina-dogru-turkiye-israil-iliskileri-uzlasma-vakti-geldi-mi/>, (Erişim Tarihi: 03.02.2023).
- Özalp, G. (2020). "AB'den Yunanistan'a kötü haber: O harita geçersiz", <https://www.hurriyet.com.tr/dunya/abden-yunanistana-kotu-haber-o-harita-gecersiz-41591335>, (Erişim Tarihi: 02.01.2021).
- Özlük, E. (2017). "Dengeleme mi Peşine Takılmak mı?: Dış Politika Stratejilerini Yeniden Düşünmek", Gazi Akademik Bakış, Cilt: 10, Sayı: 20, ss. 221-263.

- SIPRI (2020). "Trends in World Military Expenditure 2019", https://www.sipri.org/sites/default/files/2020-04/fs_2020_04_milex_0.pdf, (Erişim Tarihi: 04.01.2021).
- Smith, H. ve Henley, J. (2020). "Greek military put on high alert as tensions with Turkey rise", <https://www.theguardian.com/world/2020/aug/13/greek-military-put-on-high-alert-as-tensions-with-turkey-rise>, (Erişim Tarihi: 03.01.2021).
- SSB (2020). "2019-2023 Stratejik Plan (Güncellenmiş Versiyon 2020)", <https://www.ssb.gov.tr/WebSite/contentlist.aspx?PageID=43&LangID=1>, (Erişim Tarihi: 01.01.2021).
- Steff, R. ve Khoo, N. (2014). "Hard Balancing in the Age of American Unipolarity: The Russian Response to US Ballistic Missile Defense during the Bush Administration (2001-2008)", *Journal of Strategic Studies*, Cilt: 37, Sayı: 2, ss. 222-258.
- TRT Haber (2021). "Türkiye ile Mısır Doğu Akdeniz'de denklemleri değiştirdi", <https://www.trthaber.com/haber/gundem/turkiye-ile-misir-dogu-akdenizde-denklemleri-degistirdi-564138.htm>, (Erişim Tarihi: 03.02.2023).
- Usta, A. (2020). "Kendimizi Avrupa'da görüyoruz", <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/kendimizi-avrupada-goruyoruz-41668756>, (Erişim Tarihi: 03.02.2023).
- Walt, S. (1985). "Alliance Formation and the Balance of World Power", *International Security*, Cilt: 9, Sayı: 4 (Spring), ss. 3-43.
- Walt, S. (1987). *The Origins of Alliances*, Ithaca and London: Cornell University Press.
- Waltz, K. (1979). *Theory of International Politics*, First Edition, New York: McGraw-Hill.
- Wilkins, T. (2012). "'Alignment', not 'alliance' - The Shifting Paradigm of International Security Cooperation: Toward a Conceptual Taxonomy of Alignment", *Review of International Studies*, Cilt: 38, Sayı: 1, ss. 53-76.
- Worlddata (tarihsiz). "Country comparison: Greece and Turkey", <https://www.worlddata.info/country-comparison.php?country1=GRC&country2=TUR>, (Erişim Tarihi: 02.01.2021).
- www.etymonline.com (tarihsiz). "Alignment", https://www.etymonline.com/word/alignment?ref=etymonline_crossreference, (Erişim Tarihi: 03.01.2021).